

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡ/ΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ Δ.¹, και ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Μ.²

¹ Υπεύθυνος Π.Ε., Δ/νση Α/θμιας Εκπ/σης Ν. Ηρακλείου, ² Υπεύθυνη Π.Ε., Δ/νση Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Ηρακλείου
e-mail: perival@dide.ira.sch.gr - dperivira@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ολιστική θεώρηση των πραγμάτων, κομμάτι της φιλοσοφίας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, δημιουργεί την ανάγκη συνεργασίας προσώπων και φορέων για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων μιας περιοχής. Η ίδρυση της Επιτροπής Περιβάλλοντος του Δήμου Ηρακλείου και η συμμετοχή σ' αυτήν εκπαιδευτικών, κοινωνικών, οικονομικών και επιστημονικών φορέων, παράλληλα, με το θεματικό έτος νερού και τη διοργάνωση διημερίδας, από τα Γραφεία Π.Ε., ανέδειξε το ζήτημα της ευαισθητοποίησης και προσέγγισης της τοπικής κοινωνίας μέσα από τις δράσεις της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Στα πλαίσια αυτά πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως: α) η υποστήριξη των Σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε, β) η από κοινού διοργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων και ημερίδων και γ) η ανάπτυξη διαλόγου για τα τοπικά προβλήματα. Προτάθηκε επίσης η δημιουργία ενός μοντέλου μόνιμης συνεργασίας με τους τοπικούς κοινωνικούς φορείς με στόχο αφενός την ενίσχυση του ρόλου του σχολείου στην τοπική κοινωνία και αφετέρου τη διάχυση της «περιβαλλοντικής πληροφορίας» και την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος. Συμπερασματικά η Π.Ε. διαφαίνεται να είναι αναπόσπαστος παράγοντας της Αειφορικής Διαχείρισης των περιβαλλοντικών ζητημάτων της περιοχής.

APOSTOLAKIS D.¹, and SFAKIANAKI M.²

¹ Heraklion Primary Education Directorate, Environmental Education Coordinator
² Heraklion Secondary Education Directorate, Environmental Education Coordinator
e-mail: perival@dide.ira.sch.gr - dperivira@sch.gr

ABSTRACT

The Holistic perspective as part of the philosophy of Environmental Education, creates the need of collaboration between persons and institutions in dealing with the environmental problems of a region. The foundation of the Environment Committee of the Municipality of Heraklion, and the participation of educational, social, economic and scientific institutions in this, besides the thematic year of water and a two-day seminar, organized by the Environmental Education Departments of the Heraklion Primary and Secondary Education Directorates, highlighted the question of sensitizing and reaching out to the local community emerged through Environmental Education activities. As a result, a series of concrete activities took place: a) The support of Environmental School Projects, b) the joint organisation of training seminars and meetings c) the establishment of a dialogue on local environmental problems. The development of a model of permanent collaboration with local community institutions was also suggested, aiming on one hand to empower the role of school in the local community and on the other hand, to disseminate environmental information and to sensitize citizens on issues of environmental protection. To conclude, Environmental Education seems to be an integral factor of Sustainable Management of environmental problems in our region.

Λέξεις κλειδιά: Αειφορία, τοπική κοινωνία, ευαισθητοποίηση, συνεργασία, συμμετοχή Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Διεθνή Διάσκεψη της Θεσσαλονίκης «Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για την Αειφορία», προτάθηκε ως βάση για όλους τους πυλώνες αειφόρου ανάπτυξης η Εκπαίδευση, που θα συμβάλει στη δημιουργία ενός πολιτικά ενημερωμένου πολίτη και αντίστοιχης κοινωνίας ώστε να μπορούν να εγγυηθούν τη βιωσιμότητα του πλανήτη (Σκούλος, 2003). Σύσταση της Διακήρυξης αυτής ήταν να υπάρξουν συγκεκριμένοι στόχοι και στρατηγικές για την τυπική, άτυπη και μη τυπική Εκπαίδευση που θα καταρτίζονται σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο κάθε κράτους. Για να επιτευχθεί αυτό το αποτέλεσμα απαιτεί την αλλαγή της οπτικής γωνίας από την κοινωνία και την εισαγωγή νέων εκπαιδευτικών διαδικασιών στο σύγχρονο σχολείο.

Οι (Hungerford & Volk, 1990) ορίζουν ως περιβαλλοντικά υπεύθυνο πολίτη τον άνθρωπο που θα έχει αντίληψη και ευαισθησία για το περιβάλλον, κατανόηση των λειτουργιών του, ικανότητες και ενεργό συμμετοχή στην επίλυση των προβλημάτων του.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή στην πρόληψη και τη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και υπογραμμίζεται η ιδιαίτερη σημασία που παρουσιάζει η συνεργασία σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο για την επίλυσή τους (Χάρτα Βελιγραδίου, 1975). Βασικό χαρακτηριστικό της Π.Ε που τη διακρίνουν από κάθε άλλη μορφή εκπαίδευσης είναι τελικά η ενσωμάτωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην κοινωνία ή το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή. Με αυτό τον τρόπο συνδέει τον άνθρωπο με μια ενεργοποιημένη διαδικασία επίλυσης των προβλημάτων στο πλαίσιο ιδιαίτερων πραγματικοτήτων, παροτρύνει την πρωτοβουλία, την υπευθυνότητα και τη συμβολή στη χάραξη ενός καλύτερου μέλλοντος (Διάσκεψη Τυφλίδας, 1977). Η συμμετοχή μπορεί να είναι ατομική ή κατά κύριο λόγο σε συλλογικές δράσεις όπως στην τοπική αυτοδιοίκηση, σε τοπικούς συλλόγους ή μη Κυβερνητικές οργανώσεις (Σιούτη, 1988).

Η διαμόρφωση ενός σχολείου ανοιχτού στην κοινωνία και τα προβλήματα της, συνεπάγεται την δημιουργία μιας κατάλληλης σχέσης που θα μπορούν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές να συνεργάζονται εύκολα με τους τοπικούς φορείς. Απαιτείται όμως η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων μέσα από την συνειδητοποίηση των προβλημάτων, τη συνεργασία, τον τοπικό διάλογο, τις συμπράξεις και τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό.

Το όραμα της Βιώσιμης ανάπτυξης είναι μια τοπική κοινωνία με ενεργούς πολίτες που παίρνουν πρωτοβουλίες και δρουν ατομικά και συλλογικά και αυτό συνδυάζεται με ένα σχολείο σύγχρονο, επικοινωνιακό, εξωστρεφές και ασφαλές που καλύπτει στόχους γνωστικούς, συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς (Μεσσάρης, 2005).

Αναγκαίο είναι να καθοριστεί κοινή πολιτική σε τοπικά θέματα ώστε να βοηθά στην οργάνωση των εθνικών στρατηγικών κάθε κράτους σε ζητήματα περιβάλλοντος, ενώ η καθιέρωση δικτύων επικοινωνίας τόσο σε εθνικά πλαίσια όσο και σε διεθνή θα συντελέσει στην ανάπτυξη κοινού προβληματισμού, συμβάλλοντας στη συνειδητοποίηση της παγκοσμιοτητας των περιβαλλοντικών προβλημάτων (Ζαχαρίου, 2005). Γιατί η παγκόσμια διάσταση τους, μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο μέσα από την προσωπική ενασχόληση των μαθητών με τα ζητήματα της περιοχής τους (Gayford, 1996).

2. ΜΕΘΟΔΟΣ

Τα τελευταία χρόνια ο νομός Ηρακλείου και ιδιαίτερα η ευρύτερη περιοχή της πόλης έχει αυξημένη τουριστική, βιομηχανική και εμπορική ανάπτυξη με αποτέλεσμα το έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα, την αυθαίρετη δόμηση, τη ρύπανση των χώρων και βέβαια την έλλειψη αισθητικής στο περιβάλλον. Παράλληλα η απουσία ανακύκλωσης και διαχείρισης των

απορριμμάτων, η ρύπανση της ατμόσφαιρας από το κοντινό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και η ηχητική ρύπανση από το Διεθνές Αεροδρόμιο, δημιούργησε την ανάγκη προσέγγισης των προβλημάτων αυτών από την Εκπαιδευτική κοινότητα με σκοπό την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την ενεργό συμμετοχή στην επίλυση τους. Το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, η προσπάθεια αλλαγής του τρόπου συμπεριφοράς και προτύπων που συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, είναι χαρακτηριστικά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Απώτερος στόχος της είναι Περιβαλλοντική ευαισθησία που καθορίζει τελικά την περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά. Η εμπλοκή των μαθητών στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αρχικά σε τοπικό επίπεδο και αργότερα ευρύτερα, ενισχύει την πεποίθησή τους για τις προσωπικές τους δυνατότητες και αυξάνει τις πιθανότητες για ανάπτυξη παρόμοιων πρωτοβουλιών στο μέλλον, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικά υπεύθυνης συμπεριφοράς (Volk, 1993).

Παραδεκτό από όλους στην παιδαγωγική βιβλιογραφία είναι ότι η μάθηση είναι πιο αποτελεσματική όταν οι μαθητές ανακαλύπτουν μόνοι τους τις πληροφορίες για ένα ζήτημα. Έμμεσα η διαδικασία αυτή αντανακλά στο οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών, δηλαδή τους πολίτες της τοπικής κοινωνίας και μακροπρόθεσμα και στους μαθητές, μελλοντικά υπεύθυνους πολίτες.

Η συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, πέρα από το γεγονός ότι ενδυναμώνει το σύνδεσμο ανάμεσα σε εκείνους που κυβερνούν και σε αυτούς που κυβερνώνται, έχει ουσιαστικά τη δύναμη να μεταβάλλει ή να ανατρέψει την εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής (Koontz, 1999).

Η ίδρυση της Επιτροπής Περιβάλλοντος του Δήμου Ηρακλείου έχει σκοπό την προστασία και αναβάθμιση του τοπικού περιβάλλοντος, με την παράλληλη ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης των πολιτών. Αυτό θα αναδείξει την ιστορική, πολιτισμική και περιβαλλοντική φυσιογνωμία της περιοχής και θα συμβάλλει στην ποιοτική αναβάθμισή της και στην διατήρηση των χαρακτηριστικών της.

Η Π.Ε έχει ένα σημαντικό ρόλο στην Αειφόρο ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και ο ρόλος αυτός απαιτεί πλήθος δραστηριοτήτων, ενεργειών και δράσεων, οι οποίες δεν αφορούν μόνο την τυπική εκπαίδευση (σχολείο) αλλά ολόκληρη την κοινωνία η οποία χρειάζεται να συνειδητοποιήσει το ρόλο της (Παπαϊωάννου, 2005).

Τα τμήματα Π.Ε των Δ/σεων Πρωτ/θμιας και Δευτ/θμιας Εκπαίδευσης, ιδρυτικά μέλη της Επιτροπής, συμμετείχαν, συνεργάστηκαν, σχεδίασαν και συντόνισαν δράσεις με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, με στόχο την συνεχή ενημέρωση των εκπαιδευτικών, μαθητών, πολιτών και την επαγρύπνηση τους σε θέματα που απασχολούν το τοπικό περιβάλλον. Σύμφωνα με την (UNESCO, 1997) η ενασχόληση με την αειφορία απαιτεί μία ολιστική, διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία οδηγεί σε σύγκλιση διαφορετικούς γνωστικούς χώρους και θεσμούς, χωρίς αυτοί να απωλέσουν την χαρακτηριστική τους ταυτότητα. Ταυτόχρονα, υπάρχει και το πρόβλημα της διάδοσης των σημαντικών πληροφοριών ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες, λόγω του καταγισμού γνώσεων και απόψεων καθημερινά από τα ΜΜΕ. Πολλές φορές ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής, ο πολίτης δεν έχει πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, σημαντικό παράγοντα ενημέρωσης για ενεργοποίηση και συμμετοχή. Η ανάπτυξη πληροφοριακών δεξιοτήτων όπως ο εντοπισμός, η ανάλυση και η αξιολόγηση στοιχείων και πληροφοριών πρέπει να είναι από τους σημαντικότερους στόχους του σύγχρονου σχολείου.

Για αποτελεσματικότερη διάχυση της πληροφορίας απαιτείται η δημιουργία μόνιμου επικοινωνιακού δικτύου με όλους τους φορείς, γεγονός που σημαίνει ότι πρέπει να υπάρξει στρατηγική ενημέρωσης για όλη την κοινωνία (Παπαγεωργιάκης Π., 2005).

Για τους λόγους αυτούς και με αφορμή το θεματικό έτος νερού στην Εκπαίδευση για την Αειφορία, παράλληλα με τις δραστηριότητες των γραφείων Π.Ε και της τοπικής ΠΕΕΚΠΕ, τέθηκε σε εφαρμογή η πρακτική προσέγγιση της τοπικής κοινωνίας μέσω του Δήμου και των άλλων κοινωνικών φορέων. Η διοργάνωση της διημερίδας για το νερό, την Εκπαίδευση και την Αειφορία, εκτός της ευαισθητοποίησης των πολιτών, στόχο είχε την ανάδειξη του προβλήματος του νερού στην περιοχή της Κρήτης, για να διαφανεί ότι η επίλυσή του απαιτεί εθνική πολιτική και ολοκληρωμένη διαχείριση, με τοπικές δράσεις και προσαρμοσμένες λύσεις. Για τις ανάγκες της εκδήλωσης, προσκλήθηκαν ειδικοί επιστήμονες, γράφτηκαν άρθρα στον τοπικό τύπο και δόθηκαν συνεντεύξεις στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Επομένως, η αρχική προσέγγιση των φορέων έγινε για την ανάδειξη των τοπικών προβλημάτων, την εύρεση ειδικών επιστημόνων για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα περιβάλλοντος, την διάχυση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων Π.Ε και τέλος την αναγκαία χρηματοδότηση τους.

Η διάχυση τους είναι επιφανειακή αν δεν υπάρχει η συνειδητή και ενεργός συμμετοχή των πολιτών με ρόλους διακριτούς και αλληλοσυμπληρωμένους (Παρασκευόπουλος, 2001). Αυτή η συνεργασία συντέλεσε έμμεσα στο ξεκίνημα μόνιμης επικοινωνίας του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας και στην ευαισθητοποίηση των μαθητών. Όπως υποστηρίζει ο Gittins (1992), με το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία επιδιώκεται η οργάνωση κοινών δράσεων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής αρχικά τοπικά και μετά σε όλο τον πλανήτη. Η Αειφόρος ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών είναι κομμάτι της Αειφόρου ανάπτυξης και στηρίζεται στην αναβάθμιση του ρόλου της τοπικής κοινωνίας και των τοπικών πρωτοβουλιών με μοχλό την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τη συνεργασία όλων των φορέων και πολιτών (Μεσσάρης, 2001). Οι φορείς που συμμετέχουν στην Επιτροπή Περιβάλλοντος είναι:

- Δ/νσεις Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Ηρακλείου-τμήματα Περ/κής Εκπ/σης και Πολιτιστικών Θεμάτων
- Υπηρεσίες Δήμου Ηρακλείου
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου (Τομέας Περιβάλλοντος)
- Γ.Ε.Ω.Τ.Ε.Ε. Παράρτημα Κρήτης
- ΤΕΕ/ΤΑΚ (Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος)
- Πολεοδομία Ηρακλείου
- Πανεπιστήμιο Κρήτης
- Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης
- ΑΤΕΙ Κρήτης
- ΚΠΕ Αρχαίων
- Οικολογικές Οργανώσεις
- Πολιτιστικοί Σύλλογοι Δήμου Ηρακλείου
- Ιατρικός Σύλλογος Ηρακλείου
- Σύλλογοι ΑΜΕΑ

Οι δραστηριότητες που οργανώθηκαν με την ενεργό συμμετοχή των τμημάτων της Π.Ε και φορέα διαχείρισης την Επιτροπή Περιβάλλοντος είχαν σημαντική επιτυχία και ήταν:

- Διημερίδα με θέμα: «Διαχείριση νερού για την προστασία του Περιβάλλοντος - Εκπαίδευση για την Αειφορία - 2006 Έτος νερό»
- Διημερίδα με θέμα: «Βιοκλιματική αρχιτεκτονική και οικολογική δόμηση»
- Διημερίδα με θέμα: «Κινητή τηλεφωνία - Οι επιδράσεις της στο ανθρωπογενές & φυσικό περιβάλλον»
- Διαγωνισμός ζωγραφικής για τους μαθητές Πρωτ/θμιας & Δευτ/θμιας Εκπ/σης, με θέμα το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη, «η Ποδηλάτισσα» και τελικό αποτέλεσμα την έκδοση αφίσας με έργα μαθητών για την Παγκόσμια ημέρα του Περιβάλλοντος.
- Εκδήλωση στην πόλη του Ηρακλείου, την Παγκόσμια ημέρα χωρίς αυτοκίνητο, με τη συμμετοχή πολλών σχολείων και πολιτών.
- Άρχισε η δημιουργία 'Οικολογικής Βιβλιοθήκης' με βιβλία, συγγράμματα και εκπαιδευτικό υλικό που αφορούν το περιβάλλον που θα λειτουργεί αυτόνομα.

- Η ίδρυση του συλλόγου «Φίλων του ποδηλάτου & Βιώσιμης κινητικότητας» δημιουργήθηκε μέσα από τους φορείς της Επιτροπής Περιβάλλοντος και έγινε για την ανάδειξη του κυκλοφορικού προβλήματος της πόλης και της μόλυνσης της ατμόσφαιρας. Θεωρήθηκε σημαντική η δημιουργία του για να ασκηθεί πίεση στην Διοικούσα αρχή για μείωση της υπερβολικής χρήσης των τροχοφόρων και την διαμόρφωση ποδηλατοδρόμων.

Όλες οι εκδηλώσεις υλοποιήθηκαν με οργανωμένες βιωματικές δράσεις στο περιβάλλον για όλους τους συμμετέχοντες.

Άλλες εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με διάφορους κοινωνικούς φορείς ήταν:

- Δημιουργία τοπικού Δικτύου (7 σχολείων) σε συνεργασία με τη Ζωόφιλη Δράση Ηρακλείου, με θέμα τα αδέσποτα ζώα της πόλης του Ηρακλείου. Στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας εκδόθηκε αφίσα και ενημερωτικό φυλλάδιο και πραγματοποιήθηκε ανοιχτή εκδήλωση στην κεντρική πλατεία της πόλης του Ηρακλείου την παγκόσμια ημέρα του Περιβάλλοντος. Αναδείχτηκε το πρόβλημα των Αδέσποτων ζώων στην πόλη και ταυτόχρονα το θέμα της εξαφάνισης των ειδών της τοπικής πανίδας.
- Συνδιοργάνωση με την Μ.Κ.Ο «ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΘΑΡΗ» Μαθητικών Συνεδρίων με θέματα: «Αειφορικά Σχολεία» και «Αειφορικό μέλλον χωρίς τοξικά».
- Συμμετοχή στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα της Περιφέρειας Κρήτης 12 Δημοτικών σχολείων: «Η Ενεργειακή Δύναμη των Παιδιών δια Μέσου της Εκπαίδευσης», σε συνεργασία με το Ενεργειακό Κέντρο της Περιφέρειας Κρήτης.
- Επιμορφωτικά Σεμινάρια με θέματα: «Ανθρώπινες δραστηριότητες και οι επιπτώσεις τους στο φυσικό περιβάλλον και τη Βιοποικιλότητα» και «Τεχνητά δομημένο Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη» σε συνεργασία με το ΓΕΩΤΕΕ, Παράρτημα Ανατολικής Κρήτης
- Επιμορφωτικά Σεμινάρια με θέματα: «Χλωρίδα και Πανίδα της Κρήτης, το Νερό», «Ανακάμπτει ο γυπαετός στην Κρήτη;», σε συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης.
- Διήμερο σεμινάριο με θέμα: «Οι χελώνες, το συμπόσιο και οι μαθητές της Κρήτης», σε συνεργασία με το Σύλλογο Προστασίας Θαλάσσιας Χελώνας (ΑΡΧΕΛΩΝ) και με την ευκαιρία του 26^{ου} Παγκόσμιου Συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο 2006 στην Κρήτη.
- Συνεργασία με τη Φιλοδοσική Ένωση Ηρακλείου με εκδηλώσεις σε σχολεία και δενδροφυτεύσεις την Παγκόσμια Ημέρα του Δάσους.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η συνεργασία με τους τοπικούς φορείς είχε τα παρακάτω αποτελέσματα:

- Υποστήριξη των Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών
- Επισκέψεις ειδικών επιστημόνων στα σχολεία
- Παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού (αφίσες, ημερολόγια, ενημερωτικό υλικό)
- Οργανωμένες Εκπαιδευτικές Εκδρομές
- Ενημέρωση και ενεργοποίηση μαθητών
- Ανάδειξη τοπικών Περιβαλλοντικών προβλημάτων
- Δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων Σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε
- Έμπνευση των εκπαιδευτικών για θέματα τοπικού ενδιαφέροντος στα προγράμματα Π.Ε
- Προσπάθεια δημιουργίας ποδηλατόδρομων που βρίσκονται ήδη σε φάση υλοποίησης

Οι απόψεις των Εκπαιδευτικών Πρωτ/θμιας και Δευτ/θμιας Εκπ/σης σχετικά με την συνεργασία τους με τους φορείς παρατίθεται σε μια μικρή περιγραφική – ποσοτική έρευνα που

πραγματοποιήθηκε στους εκπαιδευτικούς του Ν. Ηρακλείου. Σκοπός αυτής της μικρής κλίμακας έρευνας ήταν να διερευνήσει την αναγκαιότητα των συνεργασιών στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης, τις δυσκολίες αναζήτησης φορέων, τις σχέσεις των σχολείων με τους συνεργαζόμενους φορείς και τις κατηγορίες των φορέων με τους οποίους συνεργάζονται τα σχολεία. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 27 εκπαιδευτικοί Δευτ/θμιας εκπαίδευσης, συντονιστές προγραμμάτων και 24 εκπαιδευτικοί Πρωτ/θμιας Εκπαίδευσης. Η έρευνα έδειξε την απόλυτη αναγκαιότητα των συνεργασιών, σε ποσοστό 100% για την επιτυχή υλοποίηση των προγραμμάτων Π.Ε. (πίνακας 1).

Πίνακας 1

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
Απαντήσεις	N	%	N	%
Ναι	24	100	27	100
Όχι	0	0	0	0
Σύνολο	24	100	27	100

Το μεγαλύτερο ποσοστό 83% και 78% δεν συνάντησε δυσκολίες στην αναζήτηση συνεργατών, όμως υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό 17% και 22% αντίστοιχα που συνάντησε δυσκολίες και αυτό αναδεικνύει την αναγκαιότητα της μόνιμης συνεργασίας και της συνειδητοποίησης των φορέων να αναλάβουν το ρόλο τους. (Πίνακας 2). Διαπιστώθηκε ότι υπήρξε αρχική δυσκολία αποδοχής των εκπαιδευτικών από τους κοινωνικούς φορείς, λόγω εσφαλμένης νοοτροπίας και αντίληψης για τα 'δρώμενα' στα σχολεία.

Πίνακας 2

ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΦΟΡΕΩΝ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
Απαντήσεις	N	%	N	%
Ναι	20	83	21	78
Όχι	4	17	6	22
Σύνολο	24	100	27	100

Στις κατηγορίες των συνεργαζόμενων φορέων, οι φορείς που προέρχονται από την τοπική αυτοδιοίκηση, οι επιστημονικοί και οι μη κυβερνητικοί φορείς είναι οι κατ' εξοχήν συνεργάτες των σχολείων (Πίνακας 3).

Πίνακας 3

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΟΡΕΩΝ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
Απαντήσεις	N	%	N	%
Τοπική αυτοδιοίκηση	23	96	22	81
Μη κυβερνητικοί φορείς	12	54	14	52
Κυβερνητικοί φορείς	9	38	5	18
Επιστημονικοί φορείς	15	63	13	48
Άλλο	5	21	6	22

Ο αριθμός των συνεργαζόμενων φορέων είναι συνήθως μέχρι 3, ή το πολύ μέχρι 5 (Πίνακας 4).

Πίνακας 4

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΟΡΕΩΝ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
	N	%	N	%
Απαντήσεις				
Μέχρι 3	14	58	15	55
Μέχρι 5	6	25	8	30
Πάνω από 5	4	17	4	15
Σύνολο	24	100	27	100

Οι εκπαιδευτικοί και των δύο βαθμίδων θεωρούν τη συνεργασία τους ικανοποιητική, σε ποσοστό 80% περίπου. (Πίνακας 5).

Υπήρξε καθολική παιδαγωγική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων, ενώ και ένα ποσοστό 30% και 26% αντίστοιχα είχε και οικονομικά οφέλη. (Πίνακας 6)

Πίνακας 5

ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
	N	%	N	%
Απαντήσεις				
Κακή	0	0	0	0
Μέτρια	4	17	6	22
Καλή	9	37	12	45
Πολύ καλή	11	46	9	33
Σύνολο	24	100	27	100

Πίνακας 6

ΟΦΕΛΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΩΝ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
	N	%	N	%
Απαντήσεις				
Οικονομικά	7	30	7	26
Επιστημονικά-Παιδαγωγικά	23	96	26	96

Στην πρόσκληση εκπροσώπων των συνεργαζόμενων φορέων στο σχολείο, ανταποκρίθηκε σχεδόν το σύνολο των φορέων 92% και 88% αντίστοιχα. (Πίνακας 7).

Πίνακας 7

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ				
	Πρωτ/θμια Εκπ/ση		Δευτ/θμια Εκπ/ση	
	N	%	N	%
Απαντήσεις				
Ναι	22	92	23	85
Όχι	2	8	4	15
Σύνολο	24	100	27	100

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η προσπάθεια προσέγγισης της τοπικής κοινωνίας έγινε με βάση την Αειφόρο Ανάπτυξη της περιοχής, μέσα στα πλαίσια των αρχών της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η διαδικασία απόκτησης δεξιοτήτων και η τροποποίηση στάσεων και συμπεριφορών είναι αναγκαίες για την κατανόηση της σχέσης του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής. Οι πρακτικές που εφαρμόστηκαν διαφαίνεται να είναι διαρκείς όπως και η προσπάθεια καθιέρωσης ενός κώδικα περιβαλλοντικής συμπεριφοράς στο σχολείο και στην κοινωνία. Η συμμετοχή εκπαιδευτικών, μαθητών και πολιτών, απέδειξε ότι ο πολίτης πρέπει να συμμετέχει και να ενημερώνεται σε τοπικά θέματα, για να μπορέσει κάποια στιγμή στο μέλλον να επεμβαίνει σε αποφάσεις που αφορούν την περιοχή και την ποιότητα ζωής του. Στη διαδικασία σύνδεσης του σχολείου με την τοπική κοινωνία ο μαθητής εμπλέκεται γνωστικά και συναισθηματικά σε θέματα της περιοχής του και διαφοροποιεί την αντίληψη ότι το σχολείο είναι μόνο χώρος παροχής γνώσεων. Η πρακτική αυτή ενθαρρύνει τους μαθητές στην αλλαγή συμπεριφοράς τους και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης γύρω από τα κοινωνικά θέματα δημιουργώντας τους την ελπίδα μιας δίκαιης και βιώσιμης κοινωνίας. Ταυτόχρονα το σχολείο ενισχύεται στην εμπιστοσύνη των μαθητών και επιτελεί το σημαντικό ρόλο του.

Ένας σημαντικός παράγοντας που συντέλεσε στη δυναμική της σχέσης των φορέων ήταν η άριστη συνεργασία των δύο βαθμίδων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας) σε κοινή προώθηση στρατηγικών και μεθόδων στην προσέγγιση της τοπικής κοινωνίας. Η Π.Ε προώθησε ενιαία τους στόχους και τις επιδιώξεις της ενώ οι εκπαιδευτικοί δραστηριοποιήθηκαν και προσέγγισαν διαφορετικά τις ηλικιακές ανάγκες των μαθητών. Η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Π.Ε ενίσχυσε και ενδυνάμωσε το ρόλο του σχολείου και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην τοπική κοινωνία, που θεωρείται πλέον άξονας της τοπικής περιβαλλοντικής πολιτικής και το σχολείο φορέας διάδοσης των πληροφοριών και ευαισθητοποίησης σε θέματα τοπικής διαχείρισης περιβάλλοντος.

Συμπερασματικά, πραγματοποιήθηκε σύνδεση της εκπαιδευτικής κοινότητας με την τοπική κοινωνία με ξεκίνημα διαλόγου για τα τοπικά προβλήματα και ανταλλαγή απόψεων και ιδεών. Όμως, ο συντονισμός της συνεργασίας όλων των κοινωνικών φορέων αποδεικνύεται να είναι αποτελεσματικότερος όταν γίνεται οργανωμένα από την διοίκηση της περιοχής. Προτάσεις που κατατέθηκαν προς τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και άρχισαν ήδη να υλοποιούνται είναι οι παρακάτω:

- Παραγωγή εκπαιδευτικού και ενημερωτικού υλικού
- Δημιουργία δικτύου με θέματα τοπικού ενδιαφέροντος όπως διαχείριση νερού στην Κρήτη
- Προγράμματα συνδεδεμένα με το σχολείο, με αντικείμενα την Ανακύκλωση απορριμμάτων (τοποθέτηση κάδων στα σχολεία), το Δομημένο περιβάλλον- Πράσινο στις Πόλεις,, Καθαριότητα στην πόλη, Ενεργειακό πρόβλημα - Μορφές ενέργειας
- Εκπόνηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων με συνεργασία σχολείου και τοπικής κοινωνίας,
- Χάραξη περιβαλλοντικών μονοπατιών σε όλο το Νομό Ηρακλείου (διαδρομές στα ενετικά τείχη, σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικές περιοχές, σε παράκτιες περιοχές)
- Υιοθέτηση περιοχών της πόλης για προστασία από μαθητές σχολείων (χώρους πρασίνου, παρτέρια)
- Σεμινάρια κατάρτισης ενηλίκων σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος

Στο μέλλον είναι δυνατό να διαμορφωθεί σε κάθε κοινωνία μια 'κουλτούρα' περιβαλλοντικής προστασίας που θα περιλαμβάνει καθημερινές πρακτικές και θα διαφυλάττει την ποιότητα ζωής στον πλανήτη. Η προστασία του περιβάλλοντος προϋποθέτει την συνεχή αντίληψη της σχέσης του ανθρώπου στο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον και τη δυνατότητα ενεργοποίησης του μέσα στις κοινωνικές ομάδες. Γιατί όπως αναφέρει ο Τζέρεμι Ρίφκιν «ο κόσμος στον οποίο ζούμε βασίζεται στην συμμετοχή».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ford, P., (1986), *Outdoor Education: Definition and Philosophy*, ERIC Clearing-house on Rural Education and Small Schools Las Cruces NM.
2. Gayford, C., Support Systems in Environmental Education, *Environmental Issues in Education*, in G.Harris & C.Blackwell, pp.1-20 and 107-126.
3. Gittins, J., (1992), Acting Locally, Thinking Globally: A holistic Approach to locally based Environmental Education, 3^η Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ΤΟΥΥΧ' 92, Λουτρά Σιδηρόκαστρου, 29 Μαρτίου - 4 Απριλίου.
4. Hungerford, H., Volk, T., (1990), Changing Learner Behavior through environmental Education, *Journal of Environmental Education*, vol. 21, no. 3, pp. 8-21.
5. Koontz, T.M, (1999), Citizen Participation: Conflicting Interests in State and National Agency policy Making, *The social Science Journal*, vol.36, no 3, pp.441-458.
6. UNESCO, (1978), Final Report Intergovernmental Conference on Environmental Education, UNESCO-UNEP, Τιφλίδα, ΕΣΣΔ, UNESCO ED/MD/49, Παρίσι, 14-26 Οκτωβρίου.
7. UNESCO, (1996), The Belgarde Charter, Connect: UNESCO-UNEP Environmental Education Newsletter, (1), pp.1-2.
8. UNESCO, (1997), Διακήρυξη της Διεθνούς Διάσκεψης της Θεσσαλονίκης, 8-12 Δεκεμβρίου 1977 «Περιβάλλον και Κοινωνία: Εκπαίδευση και Εναισθητοποίηση των πολιτών για την Αειφορία»
9. Volk, T., (1993), *Integration and Curriculum Design*, Environmental education Teacher Resource Hand book, Corwin Press, pp. 45-75.
10. Βάμβουκας, Μ., (2000), *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα κ' Μεθοδολογία*, Γρηγόρη, Αθήνα.
11. Γεωργόπουλος, Γ., Τσαλίκη, Ε., (2002), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Guteberg, Αθήνα.
12. Ζαχαρίου, Α., (2005), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση & Αναλυτικό Πρόγραμμα, Ελλην, Αθήνα.
13. Μεσσάρης Δ., (2001), Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και σχολεία στην Ελλάδα ως φορείς υποστήριξης των Αρχών της κοινής Ευθύνης και της Επικουρικότητας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, Διεθνές Συνέδριο «*Environmental Education and Sustainable Development in SE Europe*», Journal of Environmental Protection and Ecology, BENA (Balkan Environmental Association), Χαλκιδική σελ. 65-76, 25-28 Ιουνίου.
14. Μεσσάρης Δ., Παπαϊωάννου Ι., (2005), Ολοκληρωμένο Μοντέλο Ανάπτυξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Αχαΐα στα πλαίσια της θέσης του Υπευθύνου Π.Ε – Συνδυασμός με ΣΠΠΕ, 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Ισθμός Κορίνθου, σελ.447-457, 13-25 Σεπτεμβρίου 2005.
15. Παπαγεωργάκης, Π., (2005), Απόψεις της τοπικής κοινωνίας για τη διάχυση της Π.Ε και το ρόλο του Διευθυντή του σχολείου, 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Ισθμός Κορίνθου, σελ.562-571, 13-25 Σεπτεμβρίου 2005.
16. Παπαϊωάννου Ι., Μεσσάρης Δ., Σακοβάλη Π., (2005), Η Συνεργασία των φορέων στο Ν. Αχαΐας μοχλός για την αναβάθμιση των ΣΠΠΕ, 1^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Ισθμός Κορίνθου, σελ.572-579, 13-25 Σεπτεμβρίου 2005.
17. Παρασκευόπουλος, Στ., (2001), Συμπεράσματα και προτάσεις συνάντησης στελεχών της Εκπαίδευσης για τις προοπτικές, στόχους και τις ανάγκες της Π.Ε , Περ. ΠΕΕΚΠΕ, τεύχος 21, σελ. 23.
18. Σκαναβή –Τσαμπούκου Κ., (2004), *Περιβάλλον και Επικοινωνία*, Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.
19. Σκαναβή –Τσαμπούκου Κ., (2004), *Περιβάλλον και Κοινωνία*, Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.
20. Σκούλος, Μ., (2003), Εξέλιξη Εννοιών σχετικών με την Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, Πρακτικά Επιμορφωτικού Σεμιναρίου για «*Μεθοδολογία για την εφαρμογή εκπαιδευτικών υλικών στην Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την Αειφορία*», Χημικό τμήμα Πανεπιστημίου Αθηνών, σε. 29-32, 25-26 Οκτωβρίου.
21. Φλογαίτη Ε., (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.